

Xəlil İSMAYILOV
Əməkdar mədəniyyət işçisi
tarix elmləri doktoru,
professor

MÜASİR DÖVRDƏ KİTABXANALARIN METODİK TƏMİNATININ BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ

Açar sözlər: Kitabxana strategiyası, Kitabxanalarda metodiki təminat, Kitabxana təcrübəsi, Kitabxana şəbəkələri.

Ключевые слова: Стратегия библиотеки, библиотеки, учебные благосостояния, библиотечной практике, библиотечных сетей.

Key words: Library Strategy, libraries, educational welfare, library practice, library networks.

Dünya təcrübəsində təcrübi kitabxana işçiləri görkəmli kitabxanaşünas alimlər özlərinin əsərlərində həmişə belə bir qənaətə gəlmişlər ki, metodik təminat işi kitabxana fəaliyyətinin olduqca vacib sahələrindən biri kimi, perspektivlidir və onun inkişaf etdirilməsi olduqca vacibdir. Metodik təminatın inkişaf etdirilməsi üçün kitabxanaların fəaliyyətində demokratik prinsiplərə əməl olunması, metodik təminatla məşğul olan müəssisələrə sərbəstlik verilməsi olduqca vacibdir. İndiyədək olan tarixi təcrübədən göründüyü kimi, kitabxanaların metodiki təminatında inzibati amirlik işinin qabarıq şəkildə kitabxana təcrübəsinə tətbiq edilməsi metodiki işə olduqca mənfi təsir göstərmişdir. Odur ki, hər bir kitabxananın profilinə, oxucu qrupuna, yerləşdiyi əraziyə, idarə müəssisələrin sayına və ümumiyyətlə onu əhatə edən mühit və şəraitə uyğun olaraq müstəqillik verməlidir. Həm də bu müstəqillik və demokratik münasibət müasir dövrün tələbləri nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir. Xüsusilə kitabxanaların fəaliyyətində yeni proqresiv məqamlar həlledici stimül olmaqla yeni proqresiv forma və metodlardan geniş istifadə olunması kitabxana ictimaiyyəti tərəfindən bir mənalı qəbul olunmalıdır. Bunlara uyğun olaraq bütün kitabxana şəbəkələri və sistemləri üçün həm ümumi həm də ayrı-ayrı kitabxana şəbəkələri və sistemləri üçün xüsusi sənədlər, o cümlədən təlimatlar, qaydalar, sərəncamlar, metodik tövsiyələr və s. hazırlanmalı, müzakirə edilməli və qəbul olunmalıdır.

Bütün bu metodiki sənədlərin hazırlanmasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il 6 oktyabr tarixli 3072 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kitabxana – informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət proqramı, orada nəzərdə tutulan “Kitabxanaların elmi metodiki və elmi tədqiqat fəaliyyətinin stimullaşdırılması, sahəyə aid ədəbiyyat nəşrinin genişləndirilməsi problemləri

nəzərə alınmaqla milli ruhda tərtib olunmuş sənədlər hazırlanmalıdır. Bu proqramdan irəli gələn kompleks sənədlərin paketinin hazırlanması hazırda çox vacib məsələlərdən biri olmalıdır. Bu vacib sənədlər olmadan heç bir metodik təminat sistemindən və kitabxana işinin əsasən inkişafından əhaliyə kitabxana – informasiya xidmətinin səmərəli həyata keçirilməsindən söhbət gedə bilməz. Odur ki, Respublika Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Respublika Eksperimental baza kitabxanası olan M.F.Axundov adına Milli kitabxana, həmçinin Respublika əhəmiyyətli sahəvi kitabxanalar dünya təcrübəsinə əsaslanaraq bütün sahələr üzrə metodiki işləmələr hazırlamalıdır.

Kitabxana işinin metodiki təminat sisteminin bütün inkişaf mərhələlərində metodiki sənədlərin təminatı məsələləri həmişə olduqca aparıcı mövqeyə malik olmuşdur. Bu məsələ həm dünya alimlərini, xüsusilə rus alimlərin və praktiklərini də həmişə düşündürmüş və ona diqqət verilmişdir. O cümlədən Azərbaycanın kitabxanaşünas alimləri və təcrübəli kitabxana işçiləri və praktikləri də bu məsələ ilə bağlı öz fikir və mülahizələrini elmi praktik konfranslarda və elmi araşdırmalarında həmişə vurğulamışlar. Son dövrlərdə kitabxana işinin inkişafına dövlət qayğısı əsaslı şəkildə geniş vüsət almışdır, bir sıra qəbul olunmuş sənədləri, o cümlədən “Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu” (1998) “Azərbaycan Dilində Latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” (2004) Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət proqramı (2008) və s.bu qəbildən olan Dövlət sənədləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafının inkişaf meyilləri məhz son direktiv sənədlərə uyğun inkişaf etdirilməlidir.

Kitabxanaların metodik fəaliyyəti onun əsas mahiyyəti yaranması və inkişafı problemi xarakteri kitabxanaçı əməyinin digər növünə və proseslərinə təsirini, kitabxana quruculuğunun bütün mərhələlərində həmişə diqqəti cəlb etmiş ümumi işin istiqamətləndirilməsinə təsir göstərmişdir. Metodik fəaliyyətin bütün mərhələlərində belə bir tendensiya mövcud olmuşdur ki, kitabxana proseslərinə metodiki təsir həmişə aktiv və olduqca təsirli olmuşdur.

Bir sıra Rus mənbələrində metodiki təminat işinin həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət baxımından Sovet dövründə 40-cı illərdə daha geniş formada inkişaf etdiyi göstərilir. Görkəmli rus kitabxanaşünası R.L.Qordon göstərirdi ki, metodiki fəaliyyətin həyata keçirilməsi zamanı xarakterik cəhətləri qiymətləndirərkən göstərilmişdir ki, metodiki təminat zamanı onun ümumi işə, kitabxana işinin ayrı-ayrı proseslərə çox böyük təsiri vardır və yeni forma və üsulların müxtəlif növləri meydana çıxır. Xüsusilə, kitab fondunun tərkibi və kataloqlaşdırmada oxucuların sayının artırılmasında sahəvi ədəbiyyatın verilməsində, kütləvi tədbirlərin keçirilməsində, səyyar kitabxana fondlarında işin təşkilinə əsaslı təsir göstərir.

Son illərdə kəmiyyət dəyişiklikləri ilə yanaşı metodist əməyinin kefiyyətliyi məsələsi yəni metodiki işin kitabxana işinə təsirinin kefiyyətliyi ilə ölçülür. İşin kefiyyətliliyinin nəzarətə götürülməsi son illərdə kitabxana-informasiya müəssisələrində baş verən radikal yeniliklər və dəyişikliklər, yeni kitabxana-informasiya texnologiyalarının və kitabxana proqramlarının tətbiqi ilə əlaqədardır. Ona görə də, Respublikamızda olan bütün kitabxana şəbəkələri və sistemlərində çalışan metodistlər dövrün tələblərinə uyğun olaraq, dünya təcrübəsində əldə edilmiş yenilikləri əldə etməklə onların respublika kitabxanalarının təcrübəsində tətbiq etməlidirlər. Xüsusilə, ixtisaslaşdırma kurslarında, treninqlərdə, seminar və metodiki müşavirələrdə kitabxana işçiləri ilə tanış olmalı və yenilikləri mənimsəməlidirlər. Hazırda kitabxana işi sahəsində dünya təcrübəsi olduqca sürətlə inkişaf edir ki, Azərbaycan kitabxana ictimaiyyəti bu inkişafdən geri qala bilməz. Kitabxanaların metodik təminat sahəsindəki yenilikləri axtarışı iki cəhətdən nəzərdən keçirilir:

- qabaqcıl təcrübənin yaradıcı təfəkkürlə əlaqələndirilməsinin gücləndirilməsi: kitabxana işçilərinin özlərinin istifadə olunmamış daxili imkanlarından istifadə etməklə oxuculara xidmət işinin kefiyyətli olmasına yönəltməlidirlər;
- ikinci tədqiqat işlərinin ümumi diapozonunun genişləndirilməsi, elmin əsaslandırılmış təkliflərin tənzimləndirilməsinə yönəltməklə kitabxana işinin müxtəlif tərəflərinə tətbiqi nəzərdə tutulmalıdır.

Kitabxana fəaliyyətinin effektivliyinin kriteriyalarının müəyyənəndirilməsi elmi işləmələrinin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Kitabxana fəaliyyətinin çoxmənali və müxtəlif aspektli olması kefiyyət və kəmiyyət anlayışının birmənali kitabxana fəaliyyətinə tətbiq edilməsi birmənali formalaşmasıdır. İndiyədək kitabxana fəaliyyətində müxtəlif komplektlərin olmadığını nəzərə alsaq vahid fikir tam formalaşmamışdır ki, kefiyyətin ölçü vahidi hansı kriteriyalara uyğun olmalıdır.

Son illərdə Rusiyanın bir sıra kitabxanalarında “kitabxana sistemlərinin optimal fəaliyyətinin problemlərinin tədqiqat prinsipləri” tədqiq olunur, öyrənilir. Bu problemlə bağlı bir sıra məqalələr və yazılar dərc olunmuşdur. Xüsusilə, “kitabxana sistemlərinin işinin qiymətləndirmə metodları və ümumi və spesifik kriteriyaları”, (sb.nauç.trudi vip3,JI.1993), (kitabxana sistemlərinin fəaliyyəti prosesinin öyrənilməsi üzrə eksprementlərin aparılması sb.nauç.trudi vip5,JI.1994) və s.) və s əlbəttə, belə nümunələr göstərmək olar. Belə problemlərin öyrənilməsi və tədqiqata cəlb olunması Respublikamızın kitabxana ictimaiyyəti tərəfindən aparılmalı və eksperimentlər qoyulmalıdır.

Kitabxana fəaliyyətinin effektivliyinin qiymətləndirilməsi kriteriyasının başa düşülməsi demək olar ki, yoxdur və təbiiki bu da metodiki işin nəticəsinin ölçülməsini çətinləşdirir. Vahid bir ölçünün olmaması işi öz-özlüyündə kitabxanaçı əməyinin qiymətləndirilməsində çətinlik törədir. Metodiki işin nəticələrinin qiymətləndirilməsi üçün müxtəlif versiyalar və

variantlar mövcuddur. Belə ki, bəzi kitabxana işçiləri və kitabxanaşünas alimlər metodiki işin nəticələrini və metodiki bilikləri kitabxana işçilərinin ixtisasartırma kurslarında, seminarlarda, öz iş yerlərində göstərdikləri aktivlik və işə olan hədsiz maraqlarından, xüsusi ədəbiyyatların həmçinin ixtisas ədəbiyyatlarının əldə edilməsi və öyrənilməsi, xüsusilə metodiki işləmələrin oxunması yolu ilə əldə edirlər. Metodiki təminatın effektivliyinin yüksəldilməsinin vacibliyinə bir çox kitabxanaşünas alimlər xüsusi diqqət yetirmişlər. Görkəmli kitabxanaşünas alim A.N.Vanlev kitabxana fəaliyyətində effektivliyin öyrənilməsinin üç növünün istiqamətinin olduğunu qeyd edir. O göstərir ki, kitabxanalara vahid rəhbərliyin metodik təminatında vahid sistemin yaradılması, ƏET-nın (əməyin elmi təşkili) tətbiqi və kitabxanaların metodik təminatında daha mütərəqqi formalardan istifadə edilməsi çox vacib şərtlərdən biri olmalıdır.

SSRİ dövründə bir çox kitabxana şəbəkələrində və sistemlərində kitabxana işinin effektivliyinin öyrənilməsi məqsədilə xüsusi tədqiqatlar aparılmışdır. Bu tədqiqatlar 70-80-ci illərdə daha geniş şəkildə aparılmışdır. Xüsusilə, SSRİ DÜETK (Dövlət Ümumi Elmi Texniki Kitabxanası) Sibir şöbəsinin və Çelyabinsk Mədəniyyət İnstitutunun apardığı tədqiqatlar kitabxanaların metodiki təminatı ilə bağlı xüsusi maraq doğurur. Əlbəttə, bu gün Azərbaycanda bu kimi tədqiqatların aparılması olduqca vacibdir. Müqayisə üçün qabaqcıl ölkələrin kitabxana təcrübəsini götürsək, Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətində yüksək səmərəlilikdən danışmaq çətindir. Xüsusilə, metodiki təminat işində çoxlu nöqsanlar və çatışmamazlıqlar höküm sürür. Rusiyada və digər ölkələrdə kitabxana fəaliyyətinin effektivliyinin öyrənilməsi və tədqiqi kimi tədbirlə ölkədə fəaliyyətdə olan Respublika səviyyəli kitabxanaların demək olar ki, heç birinin gündəlik fəaliyyətində nəzərə çarpmır. Belə olan halda nəinki, səmərəli iş fəaliyyətindən, hətta orta səviyyəli işdən danışmaq yerinə düşməzdi. Odur ki, Respublikamızın kitabxanaşünaslıq və informasiya mərkəzi olan Milli kitabxana, həm də bütün metodiki əlaqələndirmə mərkəzi olduğunu nəzərə alsaq Milli kitabxana belə tədbirləri və tədqiqatları eksperimentlər kimi tədqiq etməsi və təcrübə kimi yaymalıdır. Milli Kitabxananın özünün elmi-metodiki şöbəsində ciddi islahatların aparılması vaxtı isə çoxdan çatmışdır. Milli Kitabxana Respublikamızda özünün ənənələri olan Azərbaycanın bütün kitabxana şəbəkələri və sistemləri üçün metodiki mərkəz kimi həm də qabaqcıl təcrübə məktəbi kimi həmişə öndə getmiş kitabxanalara daim köməklik göstərmişdir. Milli Kitabxana müstəqilliyin ilk illərində istər fondun komplektləşdirilməsində əhaliyə yeni latın qrafikasında xidmət edilməsində, həmçinin metodiki işin təşkilində bir sıra problemlərlə qarşılaşmışdır. Bu problemlərin çox obyektiv və subyektiv səbəbləri vardır.

Metodiki təminat işinin həyata keçirilməsində bir çox problemlər mövcuddur. Bu gün bizə belə gəlir ki, bu problemləri həll etmək mümkündür və milli kitabxananın kollektivi buna qadirdir. Ona görə də, ilk növbədə metodiki fəaliyyətin idarə olunmasının yeniləşdirilməsi ön plana çəkilməlidir. Son illərdə kitabxanaşünaslığa dair elmi ədəbiyyatda “idarəetmə” və ya “idarə olunma” anlayışları məcəmment kimi istifadə olunur.

Görkəmli rus alimləri İ.M.Suslova və A.İ.Pasinin fikrincə idarəetmə özündə əsasən rəhbərlik, inzibati, idarəetmə və nəzarət funksiyalarını nəzərdə tutursa, məcəmment idarəetmədə müasir elmi bilikləri, dünya təcrübəsinin demokratik iş üsullarını, əməyin elmi təşkilini nəzərdə tutan, bu sahədə mütərəqqi ideyaların sintezini təşkil edən konsepsiyadır. Odur ki, bütün kitabxana şəbəkələri və sistemləri üçün metodiki təminat işinin yeni konsepsiyaları işlənilməsidir. Bunun üçün yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, ilk növbədə Milli kitabxananın elmi metodiki şöbəsinin kadr potensialına yenidən baxılması və kadr potensialı kitabxana işinə dair yeni təfəkkürə malik olması, yeni kitabxana texnologiyalarını mükəmməl bilən səriştəli və təcrübəli işçilər, metodistlər işə cəlb olunmalıdı, elmi-metodiki şöbənin xüsusi prespektiv iş planı tərtib olunması və ona nəzarət gücləndirilməlidir. Milli kitabxana metodiki əlaqələndirmə mərkəzi kimi metodik təminat sisteminə cəmiyyətdə açıq sistem kimi baxmalı onun fəaliyyətində metodiki mərkəzlərlə yanaşı, kitabxana işi üzrə ictimai təşkilatların elmi, mədəni, təhsil müəssisələrinin, dövlət təşkilatlarının və digər maraqlı qurumların iştirakı vacibdir.

M.F.Axundov adına Milli Kitabxana onun Elmi-metodiki şöbəsi təkcə metodiki işi əlaqələndirmək yox, həm də ona ardıcıl olaraq nəzarət etməli, həyata keçirilən metodiki işin kefiyyətliyinə cavabdeh olmalıdır. Metodiki təminatla bağlı eksperimentlər və tədqiqatlar qoyulmalıdır. Çünki işin kefiyyətli həyata keçirilməsi ilk növbədə ona nəzarət edilməsindən daha çox asılıdır.

Əlbəttə, işin kefiyyətinin yoxlanılması və ona nəzarət edilməsi, eksperimentlərin qoyulması mürəkkəb bir məsələdir. Hətta, hər hansı şəbəkə və ya sistem yox, kiçik bir kitabxanada belə kefiyyətliyi yoxlamaq üçün eksperimentlərin aparılması ciddi çətinliklər olduğunu göstərir. Belə ki, bütövlükdə metodiki təminat işinin çoxşaxəli və əhatəli olduğunu nəzərə alsaq müxtəlif səviyyələrdə görülən işin çox çətin problemləri ortaya çıxır. Xüsusilə, müxtəlif səviyyəli metodik mərkəzlərin işinin müxtəlif aspektli olması və hər birinin özünün iş prosesini nəzərə alsaq onun mürəkkəb bir proses olduğu diqqəti cəlb edər. Odur ki, tədqiqat problemlərinin öyrənilmə və eksperimentlərin aparılması xüsusi hazırlıq tələb edən bir prosesdir. Son illərdə Respublika səviyyəli kitabxanaların heç birində effektivin üzə çıxarılması üçün demək olar ki, heç eksperiment və ya tədqiqat aparılmamışdır. Belə olan halda ümumi inkişafın metodiki işin kefiyyətindən

danışmaq yersiz olardı. Odur ki, kitabxanaların metodiki fəaliyyətində “Azərbaycan Respublikasında kitabxana – informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət proqramının tələblərinə uyğun radikal addımların atılması olduqca zəruridir. Respublika Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Milli Kitabxana və Respublika əhəmiyyətli Mərkəzi sahəvi kitabxanalar onların elmi-metodiki şöbələri bu sərəncamdan irəli gələn məsələləri ciddi şəkildə araşdırmalı və buna uyğun olaraq hər bir şəbəkə üçün üçün müddətli inkişaf planı hazırlanmış və konkret tədbirlər həyata keçirilməlidir. Bu tədbirlərin başlıca məqsədi – Azərbaycan Respublikasında metodik təminat fəaliyyətinin optimallaşdırılması elmi cəhətdən əsaslandırılmış təkliflərin hazırlanması və tətbiq edilməsindən ibarət olmalıdır. Əlbəttə, belə təkliflərin və işləmələrin hazırlanması ilk dəfə olaraq Müstəqil Azərbaycan Respublikasında kitabxana təcrübəsində ayrıca bir sahənin işinin tədqiqinə və öyrənilməsinə həsr olunmuş tədbir kimi qiymətləndirilə bilər. Belə elmi işləmələr əlbəttə, bütün şəbəkələri və sistemlərinin bütün səviyyələrini Respublika kitabxanalarından tutmuş, rayon və kənd kitabxanalarını əhatə etməklə bütün metodik mərkəz kimi fəaliyyət göstərən sistemləri əhatə etməlidirlər. Belə işləmələrin həyata keçirilməsində bütün şəbəkə və sistemlərin metodiki fəaliyyətlərinin qarşılıqlı və əlaqəli iş aparmaları onların apardığı tədbirlərin müəyyən bir mərkəz tərəfindən koordinasiya olunması, lazım gəldikdə istiqamətləndirilməlidir. Yaxşı olar ki, belə metodiki işləmələr həm xüsusi zonalar üzrə, həm də ayrı-ayrı sahəvi kitabxanalar üzrə həyata keçirilsin. Zonalar üzrə həyata keçirilən tədbirlər yaxşı olar ki, “Azərbaycan Respublikası Regionların 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramına” uyğun nəzərdə tutulmuş iqtisadi rayonların zonalar üzrə bölgüsünə uyğun həyata keçirilsin. Belə bir bölgü Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 14 aprel 2009-cu il tutulduğu kimi aparılma İcra Hakimiyyəti orqanları və digər yerli idarə və təşkilatlarda bu xeyirxah işdə kitabxana işçilərinə yardımçı ola bilərlər.

Metodiki təminat işinin effektiv olması onun təşkilindən, həyata keçirilməsindən təcrübəli mütəxəssislərin işə cəlb olunmasından asılıdır. Təcrübəli mütəxəssislər dedikdə uzun müddət kitabxanada çalışan, stajı olan işçidən getmir, əksinə yeni təcrübədən, yenilikçi, yeni kitabxana proqramlarını bilən, xarici təcrübədən məlumatı olan rəqəmli kitabxanalar, elektron kataloqlar, məlumat axtarış sistemlərinin müxtəlif aspektlərini mənimsəmiş insanlar bu işə cəlb olunmalıdırlar. Respublikada metodiki təşkilat işinin bütün aspektlərinin öyrənilməsi, onun tədqiq edilməsi və bu işin istiqamətləndirilməsinə ümumi rəhbərlik M.F.Axundov adına Milli Kitabxana tərəfindən aparılmalıdır. İndiyə qədər Respublikamızda metodiki fəaliyyətin ayrı-ayrı xırda aspektləri öyrənilsə də, hərtərəfli geniş və əhatəli tədqiqatlar və işləmələr aparılmamışdır. Azərbaycanda kitabxana fəaliyyətinin bugünkü

durumu dünya təcrübəsində xeyli geri qalmasının bir səbəbi də metodiki təminat fəaliyyətinin özünün geri qalması və beləliklə kitabxana işinin inkişafına yardımçı ola bilməməsidir. Son illərdə bütün şəbəkələr üzrə metodik işlərin ezamiyələrlə, yerlərə gedə bilməməsi, xüsusilə Respublikamızın kənd yerlərində kitabxana işçiləri ilə görüşlərin keçirilməsinə onlara yardım edilməsi yox dərəcəsidir. Belə olan tərzdə yerlərdə kitabxana işinin inkişafından, irəliləyiş və yenilikdən danışmaq əbəs olardı. Azərbaycanda metodik təminatı müsir tələblərə cavab verən səviyyədə inkişaf etmədən kitabxanaların inkişafından yeni texnologiyaların tətbiqindən ümumiyyətlə, kitabxanaların inkişafından danışmaq olmaz. Bir məsələni qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan kitabxanalarının iş təcrübəsində metodik vəsaitlərdən geniş şəkildə istifadə edilməsi olduqca zəif aparılır. Respublika əhəmiyyətli iri universal və sahəvi kitabxanalarda metodiki vəsaitlər və işləmələr demək olar ki, hazırlanmış nəşr edilib yerlərə göndərilir. Bunun müqabilində yerlərdə, xüsusilə MKS-lərdə, onların filial kitabxanalarında metodik vəsaitlər və işləmələrə uyğun yeni istiqamətlərdə texnologiyalar tətbiq olunmur. Bütün bu məsələlərin elmi cəhətdən əsaslandırılıb ortaya qoyulması və tətbiq edilməsi üçün Respublikada vahid sistem üzrə metodiki təminatın əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilməli və tətbiq edilməlidir. Bunun üçün aparılacaq metodiki işin mahiyyəti dəqiqləşdirilməli, uzun müddət üçün aparılacaq tədqiqat işinin və keçiriləcək tədbirlərin perspektivləri planlaşdırılmalıdır. İlk növbədə metodiki işin funksiyaları, metodiki fəaliyyətin mahiyyəti, yəni pedoqoji, informasiya və təşkilati məzmunu açıqlanmalıdır.

Belə tədqiqatlar aparılarkən, yəni metodiki fəaliyyətin mahiyyəti öyrənilərkən metodik mərkəzlərlə aparılan işin xarakteri və yerlərdəki əlaqələri Respublika səviyyəsində görülmək tədqiqatlar onun yerlərdəki kitabxana şəbəkəsinə təsiri, xüsusilə kütləvi və sahəvi kitabxanalara təsiri öyrənilməklə metodiki işin üç əsas forması nəzərdən keçirilməli və bunların hər biri ayrı-ayrılıqda aparılacaq işin əsas mövzusu kimi tədqiqata cəlb olunmalıdır.

Odur ki, Metodiki işləmələr, təkliflər ayrı-ayrı mərkəzlər tərəfindən nəşr olunan bütün materiallar birinci mərhələ;

- Kitabxanaların fəaliyyətinin təhlili üçün şəhər, rayon və kənd kitabxanasına ezamiyələr yolu ilə gedişlər və onlara praktiki köməkliyin göstərilməsi.

2-ci mərhələ;

- Kitabxana işçilərinin ixtisasartıma sistemində iştirak etmək və bütün kitabxanaların bu işə cəlb edilməsi isə üçüncü mərhələ hesab etmək olar. Bizim fikrimizcə metodiki fəaliyyətin formaları, müxtəlif səviyyələrdə olan mərkəzlərin işindən və onların profilindən asılıdır. Ona görə də, metodiki işin

konkret bir aspektinin öyrənilməsi belə düşünürük ki, problemin öyrənilməsində onun daha səmərəli olduğunu göstərir.

Metodiki fəaliyyətin tədqiqinin ikinci mərhələsində onun effektivliyinin ayrı-ayrı kitabxanaların metodik fəaliyyətinin öyrənilməsində ixtisasartırmadan tutmuş, metodiki vəsaitlərdə nəzərə alınmalıdır. İlk növbədə metodiki mərkəzlərin, peşəkar işçilərinin tədqiqatda iştirakı, Respublika səviyyəsində onların müqayisəli təhlilini aparmaqla müəyyən nəticələr əldə etməkdən ibarətdir. Pərakəndə nəticələrin təhlilinin aparılması metodik fəaliyyətin bütövlükdə qiymətləndirilməsinə imkan verə bilməz. Bəzi tədqiqatlar göstərir ki, onun həyata keçirilməsində birinci mərhələdə yəni aparılan işin keyiyyətliyi ilk növbədə metodik vəsaitlərdən istifadə edilməsi və ya metodik vəsaitin özünün hazırlanmasından xeyli asılıdır.

Ona görə də, hər iki mərhələ və ya prosesin öyrənilməsi müəyyən vaxt çərçivəsində, yəni uzun müddətdə həyata keçirilməlidir. İstər Respublika, istərsə də regionlar üzrə metodiki təminat işinin keyiyyətliliyini yuxarıda göstərilən hər üç formada öyrənərkən qabaqcadan hazırlanmış ölçü vahidləri və meyarları müəyyənləşdirilməlidir.

Bu zaman müxtəlif səviyyələrdə kitabxanaların metodik təminatının çoxillik iş təcrübəsi nəzərə alınması, həmçinin əvvəlki illərdə aparılan tədqiqatların nəticələri əsas götürülməsi, effektivliyi bacılıca sahələri, metodiki təminatın əsas istiqamətləri, həmçinin tədqiq olunan tədqiqatın praktiki səviyyəsi, metodik mərkəzlərin təklifləri nəzərə alınmalıdır. Bu cür yanaşma istiqamətində metodiki fəaliyyətin yuxarı orqanlar tərəfindən, həmçinin praktiki kitabxana işçiləri tərəfindən qiymətləndirilməsi olduqca vacibdir. Hər iki səviyyədə tədqiq olunan materiallar qiymətləndirilir, ümumi yanaşma səviyyəsi müəyyənləşdirilir, tədqiqatın öyrənilmə və istiqamətləndirmə səviyyəsi müəyyənləşdirilir. Bütün bu deyilənlər metodiki təminat işinin effektivliyinin və keyiyyətinin öyrənilməsi problemləri ilə bağlı dünya təcrübəsində olan bəzi mülahizə və fikirlərə əsaslanaraq Azərbaycanda kitabxanaların metodik təminat işinin həm təcrübə, həm də nəzəri məsələlərinə həsr olunmuşdur. Eyni zamanda, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən bütün kitabxana şəbəkələri və sistemlərində metodik fəaliyyətin yaxşılaşdırılması və aparılan işin keyiyyətliliyinin nəzərdən keçirilməsi, qiymətləndirilməsi və yeniliklərin tətbiq edilməsi olduqca vacibdir. Odur ki, kitabxana fəaliyyətinin əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilməlidir. İlk növbədə metodik təminatın səviyyəsi və onun tədqiqinin və tətbiq üçün təkliflərin verilməsi nəzərdə tutulmalıdır.

İlk növbədə müasir texnologiyaların tətbiqi və kitabxanalara bu sahədə köməklik göstərilməsi oxuculara kitabxana-informasiya xidməti ilə bağlı yeni xidmət formaları və üsullarının öyrədilməsi, fonddan istifadə, onun

qorunması, bütövlükdə kitabxanalarda işin təşkili, kitabxanalarda təşkilatı – metodiki işin aparılması və s. qabarıq şəkildə geniş istiqamətləndirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika komitəsi. Kitabxana fəaliyyəti haqqında statistik müayinənin nəticələri barədə. Statistik bülleten. –B., 2009. -87 s.
2. Эффективность методической деятельности библиотек //Сборник научных трудов.-Ленинград, 1985.- 187 с.
3. Ванеев А.Н. О путях повышения эффективности методического руководства //Библиотеки СССР,1970.Вып.46.- С.16-29.
4. Azərbaycan Respublikası Regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət proqramı.Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 aprel 2009-cu il tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. -Bakı, 2009. -13 s.
5. M.F.Axudov adına Azərbaycan Milli kitabxanasının 2005-2010-cu il hesabatları.
6. Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərində inkişafı üzrə Dövlət proqramı //Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya, 2008. -№2. -7-30 s.
7. Библиотечный менеджмент: (методическая работа). - М., 1999. -16 с.

Х.ИСМАЙЛОВ

НЕКОТОРЫЕ ЗАДАЧИ МЕТОДИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ БИБЛИОТЕК В СОВРЕМЕННОЕ ВРЕМЯ

РЕЗЮМЕ

В целях изучения эффективности методической деятельности проводятся ряд исследований.

В данной статье исследована «Эффективность методического обеспечения библиотек», характеризуется система обеспечения методическими материалами основных направлений деятельности библиотек республики. В статье указано, что эффективность системы зависит от уровня ее организации и функционирования, ибо система работает результативно только тогда, когда ее отдельным элементам придадут целенаправленный характер т.е. научно обоснованное управление системой.

**SOME PROBLEMS OF METHODOLOGICAL MAINTENANCE OF LIBRARIES IN
MODERN TIMES**

SUMMARY

In order to study the effectiveness of the activities carried out a number of methodological studies.

This paper investigated the "Efficiency methodological support libraries," characterized by a system providing teaching materials the main activities of libraries of the country. The article indicates that the effectiveness of the system depends on the level of its organization and functioning, because the system is working efficiently only when its individual elements that give targeted science-based management system.